

Antwoord van Gedeputeerde Staten op vragen van

A.H.K. van Viegen (PvdD)
(d.d. 12 september 2022)

Nummer
3888

Onderwerp
Gezondheidsrisico's nieuwe onderzoeken PFAS

Aan de leden van Provinciale Staten

Toelichting vragensteller

Reeds vorig jaar raadde het RIVM al af om groenten uit moestuinen in een straal van één kilometer rond de fabriek van Chemours te eten vanwege de veel te hoge concentratie PFAS. Uit nieuw onderzoek van het RIVM blijkt dat het eveneens ongezond is om groente uit moestuinen tot 10 kilometer afstand van de fabriek te eten.¹

Tevens blijkt uit onderzoek van Zembla² dat moedermelk van moeders die rond de fabriek wonen, 10 keer meer PFAS bevat dan de Europese norm. Dit duidt er op dat PFAS niet alleen in moestuingroente zit, maar algemeen is in de omgeving rond de fabriek, waaronder de lucht en het water. Een woordvoerder van Chemours zelf zegt dat zij niet de enige bron van PFAS uitstoot is, maar dat 'verscheidene industrieën in binnen- en buitenland' PFAS uitstoten. Alles wijst er op dat dit probleem en de gezondheidsrisico's veel groter zijn dan vorig jaar nog leek en wetenschapper en toxicoloog Jacob de Boer maakt zich zorgen.³

Naar aanleiding van deze toelichting legt de Partij voor de Dieren de volgende vragen aan u voor.

- 1. Deelt u de zorgen over de ernstige gezondheidsrisico's van de uitgestoten PFAS?*
- 2. Deelt u de zorg dat niet alleen moestuinen vervuild kunnen zijn, maar veel meer plaatsen waar voedsel in de wijde omgeving van de fabriek wordt verbouwd, zoals akkerbouwgebieden, veeteeltgebieden, schooltuinprojecten, voedselbossen? Zo nee, waarom niet?*
- 3. Deelt u de zorg dat niet alleen moestuinen vervuild zijn, maar de omgeving in het algemeen en dat er gezondheidsrisico's voor alle inwoners binnen een bepaalde straal rond de fabriek zijn? Zo nee, waarom niet?*

¹ <https://nos.nl/artikel/2443382-rivm-oppassen-met-moestuinen-rondom-chemisch-bedrijf-dordrecht>

² <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/babys-omgeving-chemours-via-moedermelk-blootgesteld-aan-te-veel-pfas>

³ <https://www.rijnmond.nl/nieuws/1533267/toxicoloog-kritisch-over-nieuwe-vergunning-chemours-blijft-met-gifgas-werken>

Antwoord vragen 1,2 en 3

Wij begrijpen dat mensen zich zorgen kunnen maken over de wereldwijde verspreiding van PFAS⁴ in het milieu en dat dit in het bijzonder geldt voor direct omwonenden van de inrichting van Chemours in Dordrecht. Daarom zetten Gedeputeerde Staten zich, binnen de mogelijkheden die wet- en regelgeving bieden, maximaal in om de vergunde emissies van PFAS verder terug te dringen en treden wij handhavend op tegen niet vergunde emissies.

Uit eerder onderzoek van het RIVM⁵ is gebleken dat de directe omgeving van Chemours extra belast is door de historische PFOA-emissies zoals die vanaf de jaren '60 tot 2012 hebben plaatsgevonden. Door nieuwe wetenschappelijke studies⁶ naar vier PFAS-stoffen, waaronder PFOA, blijkt dat deze schadelijker zijn voor de gezondheid dan eerder werd gedacht. Op basis van deze onderzoeken heeft EFSA een nieuwe gezondheidkundige grenswaarde bepaald voor deze vier PFAS-stoffen. Omdat de effecten van PFAS-stoffen pas op lange termijn optreden, is een TWI vastgesteld. De TWI staat voor Tolereerbare Wekelijkse Inname en geeft aan hoeveel je levenslang wekelijks mag binnenkrijgen van een stof zonder dat dit gevolgen heeft voor de gezondheid. Het RIVM gebruikt deze nieuwe gezondheidkundige grenswaarde van EFSA⁷ ook voor Nederland.

Dat PFAS in Nederland wordt aangetroffen in moedermelk is al enige jaren bekend⁸ en het is begrijpelijk dat mensen zich hier zorgen over kunnen maken. De Vrije Universiteit (VU) Amsterdam heeft op 7 september 2022 met een nieuwsbericht⁹, afstand genomen van de eerder naar buiten gebrachte conclusies over PFAS in moedermelk zoals die door emeritus-hoogleraar De Boer zijn gepresenteerd in de Zembla uitzending van 8 september 2022.

Volgens de VU blijft de gemeten gemiddelde concentratie PFAS in moedermelk ruim onder de door EFSA voor baby's veilig geachte concentratie. Bij deze concentratie worden geen nadelige effecten van PFAS in moedermelk op het immuunsysteem van jonge kinderen verwacht. De gemeten PFAS-concentraties in de steekproef van de VU geven voor het RIVM geen aanleiding om te adviseren het geldende borstvoedingsadvies aan te passen. Wij betreuren het dat Zembla hier in de uitzending geen aandacht aan heeft besteed en daarmee verwarring heeft veroorzaakt over de uitkomsten van de steekproef.

Het recent gepubliceerde moestuinonderzoek dat het RIVM in opdracht van de vier betrokken Drechtsteden-gemeenten heeft uitgevoerd, laat zien dat bij de onderzochte moestuinen dicht bij de fabriek in de gemeente Sliedrecht, de groenten en fruit uit deze tuinen significant verhoogde concentraties PFAS bevatten. Het RIVM adviseert daar om geen groenten en fruit uit de volle grond te eten. Het telen van groenten en fruit in bakken met potgrond uit de winkel kan wel.

⁴ PFAS staat voor poly- en perfluoroalkylstoffen. Er zijn duizenden verschillende PFAS-stoffen. Ze kunnen voorkomen in verschillende producten. Bijvoorbeeld in smeermiddelen, voedselverpakkingen, blusschuim, anti-aanbaklagen van pannen, kleding, textiel, tapijt, zonnebrandcrème en cosmetica. Ook worden ze gebruikt in verschillende industriële toepassingen en processen. Voorbeelden zijn: PFOS, PFOA, de GenX stof HFPO-DA, PFNA en PFHxS.

⁵ <https://www.rivm.nl/publicaties/risicoschatting-emissie-pfoa-voor-omwonenden-locatie-dupontchemours-dordrecht-nederland>

⁶ <https://www.efsa.europa.eu/en/news/pfas-food-efsa-assesses-risks-and-sets-tolerable-intake>

⁷ <https://www.rivm.nl/pfas/nieuwe-twi>

⁸ <https://www.rivm.nl/nieuws/minder-chemische-stoffen-in-moedermelk>

⁹ <https://vu.nl/nl/nieuws/2022/steekproef-naar-pfas-in-nederlandse-moedermelk>

In een gebied eromheen zijn de gehalten PFAS in groenten en fruit ook verhoogd, maar blijven de gehalten wel onder de veilig geachte waarde. Dit betekent dat bewoners daar gewassen uit de tuin kunnen blijven eten. Wel is het advies daar om niet alleen uit eigen tuin te eten, maar dit af te wisselen met groenten en fruit uit de winkel om de blootstelling aan PFAS te verminderen. Producten uit de winkel bevatten namelijk minder PFAS.

De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) ziet toe op de veiligheid van in de winkel aangeboden producten van land- en tuinbouw. Volgens de NVWA kunnen deze producten veilig gegeten worden.¹⁰

In het RIVM-onderzoek naar de moestuinen zijn geen schoolprojecten of voedselbossen meegenomen. Verwacht mag worden dat de adviezen van het RIVM met betrekking tot eten uit moestuinen dicht bij de fabriek ook gebruikt kunnen worden voor andere op vergelijkbare afstand en windrichting gelegen tuinen waaruit gegeten wordt.

Zoals blijkt uit de Kamerbrief van 4 juni 2021¹¹ krijgen inwoners van Nederland méér PFAS binnen dan de door EFSA geadviseerde gezondheidkundige grenswaarde van 4,4 nanogram per kilogram lichaamsgewicht. In dezelfde kamerbrief wordt uiteengezet op welke wijze het Rijk voornemens is te komen tot een afname van de blootstelling aan PFAS.

Navraag bij het Rijk leert ons dat het vervolgprogramma waar in de brief naar wordt verwezen nog dit jaar zal starten. Het programma zal zich richten op het in kaart brengen van de manieren waarop mens en milieu worden blootgesteld aan PFAS en op de handelingsmogelijkheden om die blootstelling terug te dringen. Doel is om op basis van een integrale afweging te bezien waar ingrijpen het meest effectief is om op termijn te kunnen voldoen de geadviseerde gezondheidkundige grenswaarde van de EFSA. Vanuit onze rol als Wabo bevoegd gezag voor onder andere de chemische industrie dragen wij daar met een gerichte bronaanpak aan bij.

4. *Welke maatregelen worden getroffen om omwonenden te beschermen tegen de gezondheidsrisico's van de gevaarlijke uitstoot van stoffen door Chemours?*

Antwoord

In de onderzoeken zoals die in de regio rondom Chemours zijn uitgevoerd wordt vooral de stof PFOA aangetroffen. Deze stof is door Chemours sinds de jaren '60 tot in 2012 gebruikt bij de productie van Teflon (PTFE). Sinds 2013 is het gebruik van PFOA door Chemours niet langer vergund en vanaf 2020 mag PFOA op grond van Europese regelgeving niet langer geproduceerd of op de markt worden gebracht. Omdat PFOA niet of nauwelijks afbreekt in het milieu wordt deze stof nog steeds verhoogd aangetroffen in bodem en oppervlaktewater in de regio.

De provincie Zuid-Holland is bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning van Chemours en hanteert een strikte aanpak bij de vergunningverlening van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) en potentiële ZZS om de emissies van deze stoffen, waaronder PFAS, te minimaliseren. Op basis hiervan is de aan Chemours vergunde emissie van verschillende PFAS-stoffen verlaagd. De GenX stof HFPO-DA (FRD903) is naar het water in stappen teruggebracht van 6.400 kg in 2013 naar 2 kg per jaar. De vergunde luchtemissie van dezelfde stof bedroeg in 2013 nog 660 kg per jaar en bedraagt nu minder dan 4 kg per jaar. De provincie

¹⁰ <https://www.nvwa.nl/documenten/vragen-en-antwoorden/levensmiddelen-uit-gebieden-met-bodemconcentraties-pfoa-en-genx-veilig-eten>

¹¹ <https://open.overheid.nl/repository/ronl-408df3bb-ac8b-4bd9-b462-6d53c2448de1/1/pdf/vermindering-blootstelling-aan-pfas-na-de-efsa-opinie.pdf>

blijft zich met deze bronaanpak, binnen de mogelijkheden die wet- en regelgeving bieden, inzetten voor een verdere vermindering van de PFAS-emissies.

5. *In de vlak bij de fabriek gelegen Biesbosch vindt ook beroepsvisserij plaats. Kleven er gezondheidsrisico's aan het eten van vis uit de Biesbosch? Bent u bereid dit te laten onderzoeken?*

Antwoord

De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) ziet toe op de veiligheid van in de winkel aangeboden visproducten en heeft hierover in september 2022 een rapport gepubliceerd.¹² De waterkwaliteitsbeheerders, zoals Rijkswaterstaat en de waterschappen, zijn verantwoordelijk voor de monitoring van de waterkwaliteit van het oppervlaktewater.

Het RIVM heeft berekend hoeveel PFAS er in vis mag zitten zonder dat er effecten op de gezondheid verwacht worden als mensen deze vissen dagelijks eten. Het RIVM heeft deze waarde vergeleken met bestaande metingen van PFAS in vissen uit Nederlands oppervlaktewater. Hieruit blijkt dat het oppervlaktewater niet geschikt is om dagelijks vis uit te eten. Dit sluit aan bij het bestaande advies van het Voedingscentrum om niet regelmatig zelf gevangen zoetwatervis te eten¹³. Vooral zoetwatervissen die veel vet bevatten (paling, aal en forel) kunnen volgens het Voedingscentrum verontreinigd zijn met stoffen zoals zware metalen, PFAS, PCB's en dioxines.

6. *Chemours zegt niet de enige uitstoter te zijn. Kunt u aangeven welke andere uitstoters van PFAS er in Zuid-Holland zijn? Is GS ook voor deze uitstoters het bevoegd gezag? Is voor deze vervuilers de vergunning aangepast?*

Antwoord

PFAS is geen stof, maar een verzamelnaam voor alle poly en perfluoralkylstoffen. Er zijn duizenden verschillende PFAS-verbindingen die wereldwijd in uiteenlopende producten en processen worden toegepast of ontstaan. In milieuvergunningen worden stoffen benoemd op basis van hun individuele stofnaam zonder het label PFAS. Bovendien bestaat voor een groot deel van de bedrijven geen vergunningplicht, maar gelden uitsluitend de regels uit het Activiteitenbesluit milieubeheer. Voor deze categorie van bedrijven zijn de gemeenten het bevoegde gezag. Een compleet overzicht van alle bedrijven in Zuid-Holland waar met PFAS wordt gewerkt en waar mogelijk PFAS geëmitteerd wordt, hebben wij in die vorm daarom niet. Uit eerdere rapportages, zoals van Rijkswaterstaat¹⁴ en Arcadis¹⁵, is wel bekend in welke bedrijfstakken het gebruik en/of de emissie van PFAS voorkomt of aannemelijk wordt geacht.

¹² <https://www.nvwa.nl/documenten/dier/visserij/ika-vis/rapport-visketen-in-beeld-2022/rapport-visketen-in-beeld-2022>

¹³ <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/vraag-en-antwoord/veilig-eten-en-e-nummers/kan-ik-veilig-zelfgevangen-vis-eten.aspx>

¹⁴ https://puc.overheid.nl/rijkswaterstaat/doc/PUC_701499_31/1/

¹⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/05/28/pfas-in-products-and-waste-streams-in-the-netherlands>

Binnen Zuid-Holland hebben wij bij de emissierelevante bedrijven waarvoor Gedeputeerde Staten (GS) het bevoegd gezag zijn gedurende de jaren 2017-2020 geïnventariseerd welke zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) en potentiële zeer zorgwekkende stoffen (pZZS) gebruikt en geëmitteerd worden. Voor een overzicht van de resultaten van dit ZZS-project verwijzen wij u naar de brief hierover aan Provinciale Staten van 7 april 2021¹⁶. Uit de rapportage van DCMR blijkt dat geen overschrijdingen van immissienormen zijn geconstateerd. Wel bleek uit de informatie verkregen uit deze uitvraag dat een aantal vergunningen geactualiseerd diende te worden. Dat proces is ook in gang gezet.

7. *Worden inwoners rond de fabriek van Chemours of andere uitstoters van PFAS actief geïnformeerd over de gezondheidsrisico's en te adviseren over de maatregelen die zij moeten nemen? Zo ja door wie en op welke wijze? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord

De publiekscommunicatie met betrekking tot PFAS wordt op landelijk niveau verzorgd door het RIVM. In de regio rondom de fabriek van Chemours heeft de GGD namens de gemeenten in het gebied een belangrijke rol in de voorlichting en communicatie. De gemeenten hebben naar aanleiding van het moestuinonderzoek van RIVM openbare bijeenkomsten georganiseerd waarbij gebruikers van moestuinen en overige geïnteresseerden zijn geïnformeerd over de resultaten van het onderzoek en adviezen zijn gegeven over consumptie uit de eigen moestuin.

8. *Wanneer is de laatste controle geweest op de naleving van de aangepaste vergunning voor Chemours? Wat was de uitkomst van dit onderzoek? Is er n.a.v. deze uitkomst gehandhaafd?*

Antwoord

Namens Gedeputeerde Staten inspecteert DCMR de inrichting van Chemours regelmatig. De Wabo-inspectie richt zich op de naleving van de voorschriften uit de van kracht zijnde omgevingsvergunning milieu en milieuregels uit het Activiteitenbesluit. Bij de Brzo-inspectie wordt gecontroleerd op de naleving van de Brzo-wetgeving die zich voornamelijk richt op arbeidsveiligheid, omgevingsveiligheid en rampenbestrijding. De openbare samenvattingen van de Brzo-inspecties bij Chemours worden gepubliceerd op de website van BRZO¹⁷.

De laatste Wabo-inspecties bij Chemours zijn uitgevoerd op 7 en 19 september 2022. Hierbij is gecontroleerd op procesinstallaties (fornuis en opslagtank), onderhoudsstop (zogenaamde TAR), preventie van milieubelasting door leidinglekkages. Er zijn daarbij geen overtredingen van de voorschriften uit de omgevingsvergunning milieu geconstateerd zodat inzet van het handhavingsinstrumentarium door DCMR niet aan de orde was.

¹⁶ <https://pzh.notubiz.nl/document/11129494/1#search=%22PZH-2021-773250578%22>

¹⁷ <https://brzoplus.nl/inspectieresultaten/kies-regio/zuidhollandzld/zuid-holland-zeeland/chemours-netherlands/>

9. *Emeritus- hoogleraar toxicologie Jacob de Boer, betrokken bij verschillende onderzoeken naar PFAS, adviseert om de vervuilende PFAS-stoffen niet meer te produceren omdat deze onze leefomgeving anders steeds verder vervuilen. Bent u bereid er bij het Rijk op aan te dringen de vergunning aan Chemours nog verder aan te scherpen of in te trekken? Zo nee, waarom niet?*
10. *En bent u bereid om de provinciale regels nog verder aan te scherpen? Zo nee, waarom niet?*
11. *Bent u bereid om in te zetten op het plaatsen van filters om het gifgas tegen te houden, zodat het helemaal niet uitgestoten wordt door de fabriek in samenwerking met de gemeente Dordrecht? Zo nee, waarom niet?*

Antwoord vragen 9,10 en 11.

Gedeputeerde Staten zijn het Wabo bevoegd gezag voor de inrichting van Chemours en daarmee verantwoordelijk voor het verlenen van de omgevingsvergunning milieu, het houden van toezicht op de naleving van deze wet- en regelgeving en zo nodig de bestuursrechtelijke handhaving daarvan.

Zoals geschetst in de beantwoording van vraag 4 hebben wij binnen de mogelijkheden die wet- en regelgeving ons bieden, maximaal ingezet op het verlagen van de vergunde emissies. Met drie ambtshalve wijzigingsbesluiten van de vergunning, op initiatief van de provincie, en een aantal besluiten op aanvraag van Chemours, zijn de vergunde emissies naar water en lucht van de GenX-stoffen naar water en lucht gefaseerd en substantieel verminderd tot het op dat moment laagst haalbare niveau. Voor de overige PFAS-stoffen is met een concreet tijdpad tot in 2025 ingezet op een vergelijkbare reductie van 99%.

In de ontwerpbeschikking voor de nieuwe revisievergunning, waarover u op 15 april 2022 bent geïnformeerd, zijn deze besluiten geïntegreerd en waar nodig geactualiseerd.

Vanwege het door Chemours ingestelde beroep tegen de aanpassingen van de revisievergunning uit 2013 en de uitspraak van de voorzieningenrechter, waarover u op 2 juli 2020 bent geïnformeerd, zijn nog niet alle voorschriften in werking getreden. Het oordeel over de rechtmatigheid van deze besluiten is nu aan de rechter.

Bedrijven die ZZS emitteren dienen te streven naar uitfasering van deze stoffen. Als dat niet haalbaar is, geldt een voortdurende plicht tot minimalisatie. Elke vijf jaar dient de vergunninghouder opnieuw onderzoek hiernaar te doen en een 'vermijdings- en reductieprogramma ZZS' op te stellen. Namens Gedeputeerde Staten worden deze onderzoeken kritisch beoordeeld door DCMR, mede op basis van daartoe ontwikkelde handreikingen van het RIVM.

Om te kunnen voldoen aan de strikte emissievoorschriften uit de omgevingsvergunning milieu maakt Chemours gebruik van diverse emissie-reducerende technieken waaronder actiefkoolfilters op de emissiepunten naar lucht en water. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van een zogenaamde 'thermal converter' waarin schadelijke stoffen zoals PFIB verbrand worden. Een en ander neemt niet weg dat er sprake kan zijn van emissies. De vergunde emissies leiden in de leefomgeving niet tot overschrijding van de daarvoor geldende normen en passen binnen de huidige wet- en regelgeving.

Het geheel verbieden van het gebruik van een ZZS in een productieproces kan alleen via Europese wetgeving (REACH). Nederland werkt samen met Denemarken, Duitsland, Noorwegen en Zweden aan een voorstel voor een Europees verbod op PFAS (poly- en perfluoralkylstoffen). De landen maken dit restrictievoorstel om de risico's van de stoffen voor mens en milieu te beperken. Het voorstel richt zich op de hele groep van PFAS stoffen om vervanging van de ene PFAS door een andere te voorkomen. Doel van het restrictievoorstel is uiteindelijk een zo breed mogelijk verbod op het gebruik van deze stoffen.

